

14.06.2016

Dnro 185/2017

Sisäministeriö

Viite: Sisäministeriön lausuntopyyntö SMDno-2015-1509; SM047:00/2015

SUOJELUPOLIISIN LAUSUNTO SIVIILITIEDUSTELULAINSÄÄDÄNTÖÄ KOSKEVASTA TYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ

Sisäministeriö on pyytänyt Suojelupoliisin lausuntoa siviilitiedustelulainsäädäntöä koskevasta sisäministeriön työryhmämietinnöstä. Mietinnössä ehdotetaan säädettäväksi siviilitiedustelusta, jota suorittavana viranomaisena olisi Suojelupoliisi. Siviilitiedustelua koskeva sääntely ehdotetaan toteutettavaksi pääasiassa poliisilakiin lisättävän uuden 5 a luvun sekä erillisen tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavan lain puitteissa.

Lausuntonaan Suojelupoliisi toteaa seuraavaa:

Siviilitiedustelusta säätäminen työryhmän mietinnöstä ilmenevien suuntaviivojen mukaisesti on välttämätöntä, jotta Suomen kansallista turvallisuutta ja yhteiskunnan elintärkeitä etuja voidaan riittävällä tavalla suojata heikentyneen ulkoisen turvallisuusympäristön oloissa. Yhä epävarmempi kansainvälinen tilanne ja siihen liittyvien hybridiuhkien kärjistyminen sekä Euroopan yhä kriittisempi terrorismitilanne edellyttävät, että siviilitiedustelua koskeva lainsäädäntö kokonaisuudessaan saatetaan voimaan niin nopeasti kuin mahdollista. Suojelupoliisi kiinnittää huomiota siihen, että jos siviilitiedustelusta säädetään muuten kuin luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan ulottuvien tiedustelumenetelmien osalta, uhkaa lainsäädäntö kokonaisuudessaan jäädä tehottomaksi. Suojelupoliisi myös toteaa, että mietinnössä perusteltujen Suojelupoliisin lisäresurssitarpeiden etupainotteinen täyttäminen on edellytys sille, että lainsäädäntöä sen voimaan tullessa voidaan ryhtyä soveltamaan.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan mietinnössä ehdotetut lainsäädäntöratkaisut ovat kaiken kaikkiaan perusteltuja. Lakiehdotuksia laadittaessa perusoi-keuksiin puuttuminen on rajattu niin vähäiseksi kuin toiminnan tehokkuudelle ja tuloksellisuudelle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen on mahdollista.

Koska Suojelupoliisi osallistui mietinnön laatineen työryhmän työskentelyyn, lausuu se mietinnön yleisperusteluosuudesta vain siltä osin kuin tämä on välttämätöntä. Suojelupoliisi keskittyy alla lausumaan pääasiassa mietinnön säännösehdoituksista yksityiskohtaisine perusteluineen.

Mietinnön yleisperusteluosuus

Mietinnön jaksossa 2.6.3.4. (sivut 103-106) käsitellään tarkkailutyyppejä keinoja, jollaisiksi mietinnössä määritellään tarkkailu, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta.

ta, tekninen laitetarkkailu ja teleosoitteen ja teleosoitteen yksilöintitietojen hankkiminen sekä näitä keinoja tukeva laitteiden, menetelmien tai ohjelmistojen asentaminen ja poisottaminen. Mietinnössä esitetyn mukaan edellä mainitut tarkkailutyypiset keinot olisivat "niiden tehokkuuden ja vähäisen perusoikeuspuuttumisen takia tärkeitä tiedustelumenetelmiä siviilitiedustelussa, jossa tietoa hankitaan kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta". Suojelupoliisi toteaa, ettei edellä mainittuja menetelmiä, eikä etenkin teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua, voitane katsoa menetelmiksi, joilla vain vähäisesti puututaan perusoikeuksiin.

Mietinnön jaksossa 2.6.3.5. (sivut 106-108) käsitellään peitetoimintaa ja valeostoa. Mietinnön sivulla 107 todetaan, että "kun kyseisiä keinoja arvioidaan siviilitiedustelun näkökulmasta, niin katsantokanta on vielä kauempana rikoksesta tai rikosperusteinen käyttö ei tulisi lainkaan kyseeseen. Muun muassa näistä syistä myöskään siviilitiedustelussa ei ole vastaavalla tavalla tarpeen osallistua järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan tai tehdä rikkomustyyppisiä rikoksia. Jos tällaiselle ilmenisi tarvetta, niin silloin tulisi soveltaa poliisilain 5 lukua (tai pakkokeinolain 10 lukua) ja siinä säädettyjä toimivaltuuksia." Suojelupoliisin näkemyksen mukaan lainauksen taustalla oleva logiikka on kyseenalainen. Tarve osallistua ryhmän toimintaan ja mahdollisesti tehdä sellaisia järjestys- ja liikenne-rikkomustyyppisiä rikoksia, joista säädetään poliisilain 5 luvun 29 §:n 2 momentissa, on täysin riippumaton siitä, tapahtuuko tiedonhankinta rikoksen estämiseksi vai kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa. Peitetoiminnan perusteena ja tarkoituksena ei ole hankkia tietoa kohdehenkilöiden syyllistymisestä tällaisiin rikkomuksiin, vaan kyse on siitä, että peitehenkilön voi olla välttämätöntä tehdä niitä, jotta peitetoiminta ei paljastuisi. Paljastumisen estämisintressi ei ole kytköksissä siihen kysymykseen, tehdäänkö peitetoimintaa rikostorjuntaa vai siviilitiedustelua varten.

Mietinnön jakson 2.6.3.8. ensimmäisen väliotsikon (Tiedonhankinnan suojaaminen) alla olevassa tekstissä todetaan sivulla 111, että "tiedustelutoimintaan liittyy monenlaisia herkkyyksiä ja kohteena voi olla toisen valtion hallinto, yksittäinen korkean intressin henkilö tai henkilöjoukko, jokin teollisuuden haara tai yksittäinen yritys." Suojelupoliisi toteaa, että edellä mainitun virkkeen loppuosasta voi välittyä se väärä mielikuva, että siviilitiedustelulainsäädäntö sallisi offensiivisen taloudellisen ja tieteellisteknisen tiedustelun harjoittamisen. Siviilitiedustelun perusteena olevista kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavista toiminnoista säädettäisiin kuitenkin tyhjentevästi poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavan lain 3 §:ssä.

Säännökset ja niiden yksityiskohtaiset perustelut

Poliisilaki

Poliisilain 5 luvun 58 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siitä poistettaisiin 5 momentin kanssa ilmeisessä ristiriidassa oleva sääntely. Samassa yhteydessä pykälän 2 momenttiin tulisi ilmaisen "pidättämiseen oikeutettu poliisimies" rinnalle lisätä ilmaisu "Suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies". Muutos olisi tekninen, ja sen synä olisi se, että Suojelupoliisilta ehdotetaan poistettavaksi esitutkintavaltuudet.

Poliisilain 5 a luvun 2 §. Pykälässä säädettäisiin tiedustelumenetelmien käytön edellytyksistä. Pykälän 2 momentin mukaan telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, tietolähteen ohjattua käyttöä ja paikkatiedustelua saataisiin käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tietojen saamiseksi kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 2 §:n 2 momentin ensimmäistä virkettä, eikä sen sisältämässä luettelossa siten mainita esimerkiksi televalvontaa. Momentin perusteluiden (sivu 183) mukaan kuitenkin myös televalvonnan käyttöedellytyksenä olisi erittäin tärkeä merkitys. Perustelut on syytä saattaa säännösehdotusta vastaaviksi. Lisäksi Suojelupoliisi toteaa, että tiedustelumenetelmien käyttökynnyksiä nimitetään yksityiskohtaisissa perusteluissa niiden erityisiksi edellytyksiksi, kun taas säätämisyjärjestyksen arviointia koskevassa mietinnön osuudessa ne nimitetään (s. 269) yleisiksi edellytyksiksi.

Poliisilain 5 a luvun 3 §. Pykälässä säädettäisiin siviilitiedustelun kohteista. Pykälän 7 kohdan mukaan tiedustelumenetelmien käytön kohteena voisi olla *vieraan valtion suunnitelma tai toiminta, joka voi aiheuttaa vahinkoa ulko- tai turvallisuuspolitiikalle taikka kansainvälisille suhteille, taloudellisille tai muille tärkeille eduille*. Suojelupoliisi kiinnittää huomiota rinnastuskonjunktoiden virheelliseen käyttöön edellä mainitussa virkkeessä.

Poliisilain 5 a luvun 6 §. Pykälässä säädettäisiin televalvonnasta päättämisestä. Pykälän 1 momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin Suojelupoliisin päällikön tai päällystöön kuuluvan poliisimiehen toimivallasta päättää kiiretilanteessa televalvonnasta väliaikaisesti. Säännöksen perusteluiden (s. 193) mukaan jos tuomioistuin arvioidessaan tällaista kiirepäätöstä katsoisi, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ollut, tiedustelumenetelmän käyttö olisi lopetettava ja sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä. Edellä mainitulla perustelulausumalla on ilmeisesti haluttu viitata luvun 45 §:ään, jossa ehdotetaan säädettävän velvollisuudesta hävittää kiiretilanteessa saatu tieto. Kyseisen pykälän mukaan kiirepäätöksen nojalla tehty tukiasematietojen hankkiminen, tekninen kuuntelu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu olisi lopetettava ja menetelmällä saatu tieto heti hävitettävä, jos tuomioistuin kumoaisi kiirepäätöksen. Pykälässä ei kuitenkaan mainita televalvontaa, mistä seuraa, että velvollisuutta lopettaa tuomioistuimen kumoaman kiirepäätöksen nojalla tehty televalvonta ja hävittää sillä saadut tiedot ei itse asiassa lainkaan olisi. Suojelupoliisi toteaa, että selkeitä laintasoisia lopettamis- ja hävittämissäännöksiä koskeva vaatimus on noussut esiin muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa Zakharov v. Venäjä.

Televalvonnasta päättämistä koskevan 6 §:n perusteluista käy ilmi, mitä mahdollisesti on tavoiteltu. Mietinnön sivulla 193 todetaan, että "rikosperusteisiin vastaaviin toimivaltuuksiin nähden tiedustelumenetelmällä [kiiretilanteen televalvonnalla] saatua tietoa ei saisi käyttää ylimääräisenä tietona". Ajatuksena lienee näin ollen ollut, että velvollisuus hävittää tuomioistuimen kumoamalla televalvontaa koskevalla kiirepäätöksellä saadut tiedot olisi ehdoton eikä tietoja voitaisi käyttää niitäkään rajattuja tarkoituksia varten kuin 45 § muiden tiedustelumenetelmien osalta sallisi. Tällainen ratkaisu olisi kuitenkin hyvin vaikeasti ymmärrettävissä. Säännöksen perusteluissa ei esitetä asiaperusteita sille, miksi kumotulla kiiretilanteen televalvontapäätöksellä saatujen tietojen käyttö esimerkiksi ns. ylitörkeiden rikoksen estämistä varten olisi kiellettyä, kun se muiden tiedustelumenetelmien osalta vastaavissa tapauksissa olisi sallittua.

Mitään perusteluita ei myöskään esitetä sille, miksi poliisilain olemassa olevan 5 luvun ja ehdotetun 5 a luvun ratkaisut juuri televalvonnalla saadun tiedon osalta poikkeaisivat toisistaan.

Poliisilain 5 a luvun 7 §. Pykälässä säädettäisiin tukiasematietojen hankkimisesta päättämisestä. Pykälän 1 momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin kiiretilanteen päätösmenettelystä vastaavasti kuin edellä käsitellyn televalvonnan osalta. Säännöksen perusteluiden (s. 194) mukaan jos tuomioistuin arvioidesaan kiirepääöstä katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ollut, tiedustelumenetelmän käyttö olisi lopetettava ja sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä. Perusteluissa myös erikseen todetaan (samoin kuin edellä käsitellyn televalvontapykälän perusteluissa), että "rikosperusteisiin vastaaviin toimivaltuuksiin nähden tiedustelumenetelmällä saatua tietoa ei saisi käyttää ylimääräisenä tietona". Kiiretilanteessa saadun tiedon hävittämistä koskevassa 45 §:ssä viitataan nyt kyseessä olevaan tukiasematietojen hankkimista koskevaan pykälään, joten hävittämisvelvollisuus on sinänsä selkeästi säännelty. Mainittu 45 § kuitenkin sallii käyttää tuomioistuimen kuomoaman kiirepääöksen avulla saatuja tukiasematietoja tiettyjä rajattuja tarkoituksia varten, mistä johtuen epäselväksi jää perustelulausuman "rikosperusteisiin vastaaviin toimivaltuuksiin nähden tiedustelumenetelmällä hankittua tietoa ei saisi käyttää ylimääräisenä tietona" sisältö ja merkitys.

Poliisilain 5 a luvun 10 §. Pykälässä säädettäisiin teknisestä kuuntelusta päättämisestä. Pykälän perusteluissa (s. 196) puhutaan kuitenkin tukiasematietojen hankkimisesta päättämisestä. Pykälän perusteluissa esitetään myös esimerkki vapautensa menettäneeseen henkilöön kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta ja siihen liittyvän kiirepääöstömenettelyn tarpeellisuudesta. Esimerkki koskee tilannetta, jossa kaksi Suomessa olevaa vieraan valtion tiedustelupalvelun virkamiestä tapaavat, jolloin voi syntyä kiireellinen tarve nauhoittaa keskustelu esimerkiksi älypuhelimella. Suojelupoliisi toteaa olevan jokseenkin epätodennäköistä, että kyseiset vieraan valtion tiedustelu-upseerit olisivat vapautensa menettäneitä henkilöitä, mistä syystä esimerkki olisi aiheellista muuttaa koskemaan esimerkiksi vankilaradikalisaatiota.

Pykälän perusteluiden (s. 197) mukaan "on todennäköistä, että tiedustelumien rikostorjuntatoimivaltuuksiin nähden laveampien kohdistamisedellytysten - henkilö, henkilöryhmä, tila tai muu paikka - takia myös muut kuin siviilitiedustelun kannalta relevantit henkilöt joutuvat väistämättä kuuntelun kohteeksi. Tätä asetelmaa tasapainotettaisiin muun muassa ilmoitusvelvollisuutta ja -oikeutta koskevalla säännöksillä". Viimeksi mainitulla lauseella viitataan ilmeisesti 46 §:ään, jonka 1 momentissa ehdotetaan säädettävän teknisen tarkkailun käytöstä ilmoittamisesta. Kyseisen säännöksen mukaan teknisen tarkkailun käytöstä olisi viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteena ollelle henkilölle sen jälkeen, kun tiedustelumenetelmän käytön tarkoitus on saavutettu. Suojelupoliisin käsityksen mukaan ilmaisu "tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö" viittaa siihen nimenomaiseen henkilöön, josta tiedustelumenetelmällä on tarkoitus hankkia tietoa, eikä sellaisiin tiedonhankinnan tarkoituksen kannalta sivullisiin henkilöihin, jotka hetkellisesti ja sattumalta ovat tulleet tiedustelumenetelmän käytön piiriin. Muu tulkinta merkitsisi sitä, että esimerkiksi telekuuntelusta tulisi sekä poliisilain 5 lukua että 5 a lukua sovellettaessa ilmoittaa paitsi telekuuntelun varsinaiselle kohdehenkilölle, myös niille kaikille henkilöille, joihin tämä telekuuntelun aikana on ollut puhelin- tai muussa vastaavassa yhteydessä.

Poliisilain 5 a luvun 14 §. Pykälässä säädettäisiin teleosoitteen tai telepääte-laitteen yksilöintitietojen hankkimisesta. Esikuvana on poliisilain nykyisen 5 lu-vun 25 §. Kyseisen pykälän 2 momentin mukaan "poliisi saa käyttää 1 momen-tissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Vies-tintävirasto tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettua vaati-mustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta hai-tallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille."

Ehdotettavaan 5 a luvun 14 §:ään ei sisälly vastaavia teknisen laitteen käytölle asetettuja rajoituksia tai vaatimustenmukaisuuden tarkastamista koskevaa sääntelyä kuin 5 luvun 25 §:ään. Sen sijaan ehdotettavan pykälän perusteluissa (s. 199) todetaan, että Suojelupoliisi saisi käyttää tietojen hankkimiseksi ai-noastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Pykälän perusteluissa myös todetaan, että teknisen laitteen tarkastuksesta huolehtisivat tiedusteluvaltuutettu tai sisämi-nisteriö. Koska perusteluteksti ei vastaa ehdotettua säännöstä, olisi perustelu-teksti aiheellista poistaa.

Poliisilain 5 a luvun 15 §. Pykälässä säädettäisiin laitteen, menetelmän tai oh-jelmiston asentamista ja poisottamista koskevasta toimivaltuudesta. Pykälän perustelut (s. 200) ovat hyvin niukat eikä niistä ilmene, onko laitteen, mene-telmän tai ohjelmiston asentamisen tai poisottamisen suorittavalla virkamieh-elä oikeus mennä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan toimenpiteen to-teuttamiseksi.

Poliisilain 5 a luvun ehdotetun 2 §:n 3 momentin mukaan tiedustelumenetel-mää ei saisi kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamista ja poisottamista koskevaa toimival-tuutta ei kuitenkaan voida pitää itsenäisenä tiedustelumenetelmänä, vaan ai-noastaan sellaisena toimenpiteenä, joka mahdollistaa tiedustelumenetelmien myöhemmän käytön. Asentamis- ja poisottamistoimivaltuudesta on tarkoitus säätää muun muassa telekuuntelun ja teknisen laitetarkkailun käytön mahdol-listamiseksi. Ne päätelaitteet, joihin telekuuntelun tai teknisen laitetarkkailun mahdollistava laite tai ohjelmisto on tarpeen asentaa, voivat sijaita ja usein si-jaitsevatkin vakituiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Kyseisten tieduste-lumenetelmien tuloksellinen käyttö edellyttää tästä johtuen välttämättä pääsyä tällaisiin tiloihin. On syytä todeta, etteivät esimerkiksi telekuuntelu ja tekninen laitetarkkailu kohdistu kotirauhan suojaa koskevaan perusoikeuteen, vaikka ne päätelaitteet, joista tietoa hankitaan, sinänsä sijaitsisivatkin kotirauhan piiriin kuuluvassa tilassa. Edellä mainituista syistä Suojelupoliisi näkee tiedustelun tehokkuuden kannalta välttämättömäksi, että 15 §:ssä säädettäisiin oikeudes-ta salaa mennä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan kyseisessä pykäläs-sä mainittujen toimenpiteiden suorittamiseksi, tai että tämän oikeuden ole-massaolo vähintäänkin todettaisiin pykälän perusteluissa. Asentamisen ja poisottamisen yhteydessä ei olisi oikeus suorittaa tiedonhankintaa, vaan aino-astaan kyseinen toimenpide.

Poliisilain 5 a luvun 18 §. Pykälässä säädettäisiin valeostosta päättämisestä. Pykälään olisi aiheellista lisätä säännös, jonka mukaan valeosto asunnossa on sallittua, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Todettakoon, että sotilastiedustelulakiehdotukseen sisältyy tätä asiaa koskeva säännösehdotus (47 § 4 mom).

Poliisilain 5 a luvun 21 §. Pykälässä säädettäisiin poliisimiehen turvaamisesta siten, että peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava poliisimies saataisiin varustaa teknisen kuuntelun ja teknisen katselun mahdollistavalla laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Pykälässä tulisi välttämättä säätää myös tietolähteen vastaavalla tavalla tapahtuvan turvaamisen mahdollisuudesta tietolähdetoiminnassa ja tietolähteen ohjatussa käytössä (22 §). Tietolähteitä on tarpeen värvätä kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavan toiminnan ytimestä, mistä seuraa, että henkilö tietolähteeksi suostuessaan saattaa altistaa itsensä hengen ja terveyden vaaralle. Tietolähteillä ei myöskään ole esimerkiksi sellaista koulutusta voimankäyttöön kuin salaiseen tiedonhankintaan osallistuvilla poliisimiehillä, mistä johtuen heidän turvallisuudestaan huolehtiminen viranomaistoimenpitein nousee vielä tärkeämpään asemaan. Mietinnön yleisperusteluista (s. 108) käy hyvin ilmi, miksi Suojelupoliisilla on velvollisuus huolehtia tietolähteidensä turvallisuudesta ennen tiedonhankinnan alkamista, tiedonhankinnan aikana ja tiedonhankinnan päätyttyä.

Korostettakoon, ettei kyse ole siitä, että tietolähde tulisi voida varustaa teknisen kuuntelun ja katselun mahdollistavilla laitteilla tiedonhankintatarkoituksessa, vaan kyse on ainoastaan tietolähteen turvaamisesta. Tämä käy selvästi ilmi ehdotetun pykälän 2 momentista, joka soveltuisi myös tietolähteen turvaamiseen tietolähdetoiminnassa ja tietolähteen ohjatussa käytössä.

Edellä sanotun lisäksi pykälässä tulisi säätää mahdollisuudesta turvata poliisimies tietolähdetoiminnassa ja tietolähdesuhdetta valmistelevissa toimissa. Poliisimies saattaa altistaa itsensä tietolähdetoiminnassa vastaavantasoiselle hengen ja terveyden vaaralle kuin esimerkiksi peitetoiminnassa. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa tietolähteeksi rekrytoitavan suhtautumisesta häntä lähestyvään poliisimieheen ei ole vielä varmuutta.

Poliisilain 5 a luvun 24 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi paikkatiedustelusta, joka olisi toimivaltuutena uusi. Pykälän mukaan paikkatiedustelulla tarkoitettaisiin pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 4 momentissa tarkoitettua paikassa toimitettavaa tiedustelua esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi.

Suojelupoliisi toteaa, että paikkatiedustelun alan sitominen pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 4 momentissa tarkoitetun paikanetsinnän määritelmään ja alaan on omiaan merkittävästi heikentämään kyseisen tiedustelumenetelmän tehokkuutta. Tiedustelumenetelmän käyttöalan sitominen paikanetsinnän alaan ei myöskään perusoikeusnäkökulmasta näytä välttämättömältä tai perustellulta.

Pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan paikanetsinnällä tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin pykälän 2 tai 3 momentissa tarkoitettua paikassa, vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy siihen on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, taikka jonka kohteena on kulkuneuvo. Säännöksessä viitatus 2 momentin mukaan yleisellä kotietsinnällä tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettua kotirauhan suojaamassa paikassa toimitettavaa etsintää. Säännöksessä viitatus 3 momentin mukaan puolestaan erityisellä kotietsinnällä tarkoitetaan etsintää sellaisessa tilassa, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10–14, 16, 20 tai 21 §:n mukaan on velvollisuus

tai oikeus kieltäytyä todistamasta ja johon ei pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n nojalla saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä.

Paikkatiedustelua ei edellä mainitun johdosta saisi suorittaa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa kotirauhan suojaamassa paikassa. Rikoslain kyseisen pykälän mukaan kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitetut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen.

Suojelupoliisi toteaa, että rikosoikeudellisen kotirauhan suojan ja perustuslaillisen kotirauhan suojan käsitteet eivät ole keskenään identtisiä, vaan ensin mainittu on jälkimmäistä laajempi (esim. PeVL 37/2002 vp ja PeVL 43/2010 vp). Perustuslain 10 §:n 3 momentti ei näin ollen edellytä, että paikkatiedustelun käyttöala kotirauhan suojaamien tilojen osalta rajattaisiin niin suppeaksi kuin nyt ehdotetaan.

Suojelupoliisi toteaa, että poliisilain ehdotetun 5 a luvun 2 §:n 3 momentin mukaan tiedustelumenetelmää ei saisi kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Tämä rajausta vastaa perustuslaillisen kotirauhan suojan ulottuvuutta, ja sen on ehdotettu koskevan kaikkia muita tiedustelumenetelmiä kuin paikkatiedustelua. Paikkatiedustelun soveltamisalan säättämiseksi muiden tiedustelumenetelmien soveltamisalasta poikkeavaksi ei ole esitetty perusteluita.

Tiedustelun tehokkuuden turvaamiseksi Suojelupoliisi pitää välttämättömänä, että paikkatiedustelua koskevasta pykälästä poistetaan viittaus pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 4 momenttiin. Pykälään ei ole syytä ottaa erillistä sääntelyä kotirauhan suojan ulottuvuudesta, vaan riittävää on, että sen määrittäminen jätetään ehdotetun 2 §:n 3 momentin varaan. Lisäksi paikkatiedustelua koskevassa pykälässä on syytä erikseen mainita, että paikkatiedustelua ei saa suorittaa pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa (erityinen kotietsintä) tarkoitetussa tilassa.

Poliisilain 5 a luvun 27 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi jäljentämiskielloista. Pykälän 1 momentin mukaan asiakirjaa tai muuta 26 §:ssä tarkoitettua kohdetta ei saisi jäljentää, jos se sisältää tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11-14, 16, 20 tai 21 §:n nojalla on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Pykälän perusteluiden (s. 208) mukaan sääntely vastaisi pääosin pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa säädettyjä jäljentämiskieltoja. Jäljentämiskieltojen alaan ei kuitenkaan perusteluiden mukaan sisällytettäisi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10 §:ää, koska Suojelupoliisin on tehtävänsä toteuttamiseksi tarpeen saada valtion turvallisuuden takia salassa pidettävää tietoa.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10 §:ssä tarkoitetut todistamiskiellon alaiset tiedot ovat sellaisia, jotka on pidettävä salassa Suomen valtion turvallisuuden takia. Tällaisia tietoja ovat muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitetut Suojelupoliisin asiakirjat. Säännöksen edellä mainituista perusteluista saattaa tässä valossa välittyä mielikuva, että siviilitiedustelussa hankittaisiin sellaista suomalaisten viranomaisten tietoa, jonka salassa pitämiseen ne ovat velvoitettuja julkisuuslain edellä mainitun tai jonkin muun lainkohdan nojalla. Näin asia ei luonnollisestikaan ole, vaan tarpeettomuus säätää oikeudenkäymiskaaren 17

luvun 10 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin liittyvästä jäljentämiskiellosta selittyy sillä, että Suojelupoliisin tehtävänä on suojata - ei siis tiedustelumenetelmin hankkia - sellaisia tietoja.

Poliisilain 5 a luvun 34 §. Pykälässä säädettäisiin menettelystä tuomioistuimessa. Pykälän ehdotetun 5 momentin mukaan, jos tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saisi tutkia ja ratkaista luvan myöntämisestä uuteen henkilöön, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuusi kuukautta aiemman lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voitaisiin käsitellä mainitun virkamiehen läsnä olematta myös, jos tiedustelumenetelmän käyttö on jo lopetettu.

Momentin perusteluissa (s. 211) asiasta todetaan seuraavaa:

"Momentin jälkimmäisen virkkeen mukaiseen tapaukseen liittyvät samanlaiset tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat kuin ensimmäisenkin virkkeen tarkoittamissa tilanteissa. Jälkimmäinen virke koskisi siis tilanteita, jossa suojelupoliisin päällikkö tai tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön perehtynyt suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies on väliaikaisesti päättänyt tiedustelumenetelmän käytöstä 6 §:n 1 momentin, 7 §:n 1 momentin tai 25 §:n 2 momentin nojalla sekä tilanteita, jossa suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies on väliaikaisesti päättänyt tiedustelumenetelmän käytöstä 12 §:n 1 momentin tai 13 §:n 1 momentin nojalla."

Perusteluissa viitattu momentin jälkimmäinen virke ja sen perusteluksi esitetty teksti eivät näyttäisi koskevan samaa asiaa. Ehdotetussa säännöksessä ei ainakaan sanamuotonsa puolesta ole kyse kiiretilannepäätösten tuomioistuinkäsittelystä vaan jo lopetettua tiedustelumenetelmän käyttöä koskevan asian käsittelystä tuomioistuimessa. Perustelutekstin sisältö jää muutenkin epämääräiseksi. Siinä näytettäisiin todettavan, että tuomioistuin voi käsitellä Suojelupoliisin päällikön tai muun Suojelupoliisin virkamiehen tekemän kiirepäätöksen kyseisen virkamiehen läsnä olematta. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan kuitenkin juuri tällaisiin tilanteisiin liittyy sellaisia korostettuja oikeusturvanäkökohtia, jotka perustelevat Suojelupoliisin virkamiehen läsnäolon tuomioistuimessa.

Poliisilain 5 a luvun 35 §. Pykälässä säädettäisiin siviilitiedustelun suojaamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan Suojelupoliisilla olisi siviilitiedustelussa oikeus siirtää puuttumista rikokseen, jos puuttumisesta ei aiheutuisi merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa eikä 43 §:stä muuta johtuisi. Edellytyksenä olisi lisäksi, että puuttumisen siirtäminen on välttämätöntä siviilitiedustelun paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

Suojelupoliisi toteaa, että edellä mainittu sääntely on ristiriidassa ehdotetun 43 §:n kanssa tai vähintään niiden välinen suhde jää säännöstekstistä ja sen äärimmäisen niukoista perusteluista huomattavan epäselväksi.

Momentti asettaisi Suojelupoliisille ehdottoman puuttumisveloitteen vähäsimpiinkin siviilitiedustelussa havaittuihin rikoksiin. Suojelupoliisi voisi säännöksen nojalla siirtää - ei siis jättää kokonaan puuttumatta - tiettyihin rikoksiin, jos siirtämisestä ei aiheutuisi säännöksessä erikseen mainittua merkittävää

vaaraa. Koska Suojelupoliisilta uudistuksen yhteydessä ehdotetaan poistettavaksi esitutkintavaltuudet, tapahtuisi meneillään olevaan tai jo tapahtuneeseen rikokseen puuttuminen ilmeisesti ilmoittamalla siitä esitutkintaviranomaiselle. Rikoksen estämismvaiheessa oleviin rikoksiin puuttuminen tapahtuisi ilmeisesti Suojelupoliisin omin toimenpitein tai ilmoittamalla siitä muulle poliisiyksikölle.

Vaikka ehdotettavan 43 §:n otsikkona on tiedon luovuttaminen rikostorjuntaan, koskisi tosiasiaissa myös sen pykälän sisältämä sääntely Suojelupoliisin oikeutta ja velvollisuutta puuttua rikoksiin. Pykälän 2 momentin mukaan Suojelupoliisilla olisi oikeus - ei siis velvollisuutta - ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenneestä jo tapahtuneesta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Tätä vähäisemmän seuraa-musuhkan omaavasta rikoksesta Suojelupoliisilla ei olisi edes oikeutta tehdä ilmoitusta. Pykälän 3 momentin mukaan Suojelupoliisilla olisi oikeus - ei siis velvollisuutta - luovuttaa tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Tätä vähäisemmän seuraamusuhkan omaavasta rikoksesta Suojelupoliisilla ei olisi edes oikeutta luovuttaa tietoa.

Ehdotettu 35 § siis asettaa velvollisuuden puuttua rikoksiin, kun taas ehdotettu 43 § jättää puuttumisen suhteen harkinnanvaraa tai jopa sulkee rikokseen puuttumisen mahdollisuuden kokonaan pois. Ehdotettu 35 § tosin sisältää epämääräisen ilmaisun "eikä 43 §:stä muuta johdu". Ilmaisun sisältöä tai merkitystä ei lainkaan käsitellä pykälän perusteluissa, jolloin epäselväksi jää, mitä sillä tarkoitetaan.

Ehdotetut 35 ja 43 § sisältävät myös vaaraan puuttumista koskevaa keskenään ristiriitaista sääntelyä. Ensin mainitun pykälän mukaan Suojelupoliisin olisi välittömästi puututtava rikokseen, jos siitä aiheutuu merkittävää vaaraa hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Jälkimmäisen pykälän 3 momentin mukaan puolestaan tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saisi aina luovuttaa hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Jälkimmäisen pykälän salliva luonne on siis ristiriidassa ensin mainitun pykälän asettaman ehdottoman velvollisuuden kanssa. Ristiriita ei ole selitettävissä esimerkiksi sillä, että ehdotettu 35 § koskisi rikoksesta aiheutuvaa vaaraa kun taas 43 § koskisi muusta syystä aiheutuvaa vaaraa. 43 §:n 3 momentin perusteluissa näet nimenomaisesti todetaan (s. 218), että momentissa tarkoitettua vaaraa tai vahingon ei välttämättä tulisi liittyä rikokseen, vaan kysymys saattaisi olla esimerkiksi onnettomuuden estämisestä. Käytetystä ilmaisusta on pääteltävissä, että pääsääntöisesti säännöksessä tarkoitettua vaaraa on ajateltu liittyvän nimenomaan rikokseen.

Mainitun kahden pykälän keskinäissuhde on kaiken kaikkiaan niin ristiriitaiseksi ja se jää niin epäselväksi, ettei pykälien samanaikainen lainmukainen soveltaminen liene mahdollista. Suojelupoliisi katsoo, että ehdotetun 35 §:n 1 momentti tulisi kokonaan poistaa, jolloin puuttumisoikeutta ja -velvollisuutta koskeva sääntely kokonaisuudessaan tulisi sisällytetyksi 43 §:ään. Kyseinen pykälä on perusteltu huolellisesti. Perusteluista ilmenee, että pykälässä säädettyä ehdotettavien oikeuksien ja velvollisuuksien punninta perustuu syvälliseen ja monipuoliseen harkintaan.

Poliisilain 5 a luvun 36 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siviilitiedustelun suojaamisesta päättämisestä. Suojelupoliisi huomauttaa, että pykälän 2 momentti sisältää virheellisen säännösviittauksen. Lisäksi Suojelupoliisi kiinnittää huomiota pykälän perusteluihin (s. 213), joissa todetaan, että esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun asetuksen 19 §:n mukaan Suojelupoliisin päällikkö määrää yksikössään harhauttavien tai peiteltyjen rekisterimerkintöjen ja väärrien asiakirjojen käyttämisestä vastaavan "tehtävään määrätyn tiedustelumenetelmien käyttöön perehtyneen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen". Suojelupoliisi toteaa, ettei perusteluissa mainittu aseetus ole sinänsä relevantti poliisilain ehdotetun 5 a luvun kannalta, sillä asetuksen antamisen perusteena ovat esitutkintalain 11 luvun 10 §:ään, pakkokeinolain 10 luvun 66 §:ään ja 11 luvun 4 §:ään sekä poliisilain 5 luvun 65 §:ään sisältyvät asetuksenantovaltuudet. Poliisilain 5 a luvun osalta asetuksenantovaltuudesta vasta ehdotetaan säädettäväksi luvun 57 §:ssä. Lisäksi Suojelupoliisi toteaa, ettei Suojelupoliisissa lakiehdotuksen voimaan tultua enää olisi sellaisia pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä, joihin pykälän edellä mainituissa perusteluissa viitataan.

Poliisilain 5 a luvun 40 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siviilitiedusteluun liittyvistä kuuntelu- ja katselukielloista. Pykälän 1 momentin mukaan telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua ja teknistä katselua ei saisi kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saisi todistaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16, 20 tai 22 §:n 2 momentin nojalla. Suojelupoliisi toteaa, että momentissa viitatussa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:ssä säädettyssä ns. journalistin lähdesuojassa ei ole kyse velvollisuudesta vaan oikeudesta olla todistamatta. Näin ollen momentin sanamuodon tulisi kuulua: "...josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta...".

Poliisilain 5 a luvun 43 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun tiedon luovuttamisesta rikostorjuntaan. Kyseisen pykälän ja ehdotetun 35 §:n ristiriitaa on jo käsitelty edellä.

Mietinnön sivun 217 ensimmäisessä kappaleessa perustellaan pykälän 1 momentin toista virkettä, jonka mukaan ilmoitusta tiedustelumenetelmän käytön yhteydessä havaitusta ns. ylitörkeästä rikoksesta saataisiin Suojelupoliisin päällikön päätöksellä siirtää enintään vuodeksi kerrallaan, jos se on välttämättömä kansallisen turvallisuuden tai hengen tai terveyden suojaamiseksi. Perusteluissa käsitellään lykkäämistä hengen tai terveyden suojaamiseksi todeten, että "tämä peruste voi esimerkiksi henkilön turvaamiseksi tehtyjen toimenpiteiden vuoksi poistua tietyn ajan kuluttua, jolloin ilmoittaminen tiedustelun kohteelle voitaisiin tehdä". Suojelupoliisi toteaa, ettei pykälässä ole kyse tiedustelun kohteelle ilmoittamista koskevasta sääntelystä vaan rikostorjuntaviranomaiselle ilmoittamista koskevasta sääntelystä, mistä johtuen edellä mainitun perustelulausuman merkitys jää epäselväksi.

Mietinnön sivun 218 toisessa kappaleessa perustellaan pykälän 3 momentin toista virkettä, jonka mukaan tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saataisiin luovuttaa sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Virkkeen perusteluiden mukaan toimivaltaiselle viranomaiselle edellä mainitun säännöksen nojalla luovutettava tieto voisi liittyä paitsi rikoksen estämiseen, myös sen paljastamiseen tai esimerkiksi esitutkinnan aloittamiskynnyksen selvittämiseen. Suojelupoliisi esittää käsityksensä, että tiedon luovuttamiseen esitutkinnan aloittamiskynnyksen

selvittämistä varten ei voitane soveltaa rikoksen estämistä koskevaa 3 momentin sääntelyä, vaan siihen tulisi soveltaa 1 ja 2 momenttien (tiedon luovuttaminen rikoksen selvittämiseen) sisältämää sääntelyä.

Poliisilain 5 a luvun 45 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kiiretilanteessa saadun tiedon hävittämisestä. Pykäläehdotuksen mukaan jos suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies on 7 §:n 1 momentissa, 10 §:n 1 momentissa, 12 §:n 1 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt tukiasematietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedustelumenetelmän käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin tietoja saadaan käyttää 43 §:n 1 momentin mukaan.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan pykäläehdotukseen sisältyy useita - ilmeisesti epähuomiossa tapahtuneita - virheitä. Eräitä näistä virheistä on jo lyhyesti käsitelty edellä 6 ja 7 §:stä lausutun yhteydessä.

Suojelupoliisi toteaa, että lakiehdotuksen mukaan myös televalvonnan (6 §) ja paikkatiedustelun (25 §) väliaikaisesta käytöstä voitaisiin päättää kiireellisessä järjestyksessä. Kyseisiin tiedustelumenetelmiin ei kuitenkaan viitata nyt kyseessä olevassa pykälässä, mistä seuraa, ettei niiden käyttöä olisi lopetettava eikä niillä saatua aineistoa ja niillä saatuja tietoja koskevia muistiinpanoja olisi hävitettävä siinäkin tapauksessa, että tuomioistuin kumoaa kiirepäätöksen. Tällaisen lopettamis- ja hävittämisvelvollisuuden puuttuminen laista lienee katsottava Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaiseksi (ks. asiasta edellä mainittu EIT:n ratkaisu Zakharov v. Venäjä).

Pykäläehdotuksessa mainitut neljä säännösviittausta kohdistuvat 7 §:n 1 momenttiin, 10 §:n 1 momenttiin, 12 §:n 1 momenttiin ja 13 §:n 1 momenttiin. Viittaus 10 §:n 1 momenttiin kohdistuu vapautensa menettäneen tekniseen kuunteluun, jota muista säännösviittausten kohteena olevista tiedustelumenetelmistä poiketen ei kuitenkaan nimeltä mainita pykälässä.

Pykäläehdotuksen jälkimmäisen virkkeen mukaan tuomioistuimen kumoamalla kiirepäätöksellä saatuja tietoja saataisiin käyttää samoin edellytyksin kuin tietoa saadaan käyttää 43 §:n 1 momentin mukaan. Viitatussa säännöksessä säädettäisiin Suojelupoliisin velvollisuudesta ilman aiheutonta viivytystä ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle, jos tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenee, että on syytä epäillä rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitettua ns. ylitörkeää rikosta. Suojelupoliisi toteaa viittaussäännöksestä seuraavan, että kumotulla kiirepäätöksellä saatuja tietoja ei saisi luovuttaa tapahtumaisillaan olevan ylitörkeän rikoksen estämistä varten eikä esimerkiksi syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi. Pykälän perusteluissa ei lainkaan selosteta, miksi ja millä perusteilla tällaiseen ratkaisuun on päädytty. Suojelupoliisi pitää ilmeisenä, että pykälässä tulisi 43 §:n 1 momentin ohella viitata myös kyseisen pykälän 3 momenttiin tai mahdollisesti 44 §:n 2 momenttiin. Muualta mietinnöstä ilmenee, että tämä jossain vaiheessa työryhmän työskentelyä on ollutkin tarkoituksena. Tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavan lain 9 §:n 2 momentissa näet ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuimen kumoamalla kiirepäätöksellä saatuja tietoja saataisiin hävittämisvelvollisuudesta huolimatta käyttää poliisilain 5 a luvun 44 §:n 2 momentissa säädetyin edellytyksin. Momentin perusteluiden (s. 244) mukaan "mainittuun poliisilain 5 a luvun 44 §:n 2 momenttiin

viitattaisiin myös poliisilain 5 a luvun 45 §:ssä, joka koskisi kyseisen luvun mukaisten tiedustelumenetelmien käytöllä kiiretilanteessa saadun tiedon hävittämistä".

Poliisilain 5 a luvun 46 §. Pykälässä säädettäisiin tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittamisesta sen kohteelle. Pykälän 5 momentin mukaan suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä ja paikkatiedustelusta ei olisi velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatettaisiin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään.

Momentin perusteluiden (s. 221) mukaan ilmoitus paikkatiedustelusta tehtäisiin paitsi paikan omistajalle tai haltijalle, myös sille, joka on tullut kyseisen tiedustelumenetelmän käytön kohteeksi. Suojelupoliisi pitää tätä perustelulausumaa monellakin tavalla ongelmallisena. Ensinnäkin on kyseenalaista, voidaanko säännösehdoituksessa käytetyn ilmaisun "tiedonhankinnan kohde" katsoa pitävän sisällään myös sen henkilön, joka omistaa tai hallitsee paikkaa, jossa paikkatiedustelu suoritetaan. Tiedonhankinnan kohteeksi lienee katsottava se henkilö, jonka omaisuuden, esineen, asiakirjan tiedon tai seikan löytämiseksi paikkatiedustelu toteutetaan. Tiedonhankinnan kohteeksi ei sen sijaan voitane katsoa esimerkiksi sellaisen paikan omistajaa tai haltijaa, johon on yleinen pääsy paikkatiedustelun toimittamisajankohtana. Perustelulausuma näyttäisi näin ollen laventavan ilmoitusvelvollisuuden alaa siitä, mikä se lain selvän sanamuodon perusteella muuten olisi. Tämän lisäksi Suojelupoliisi toteaa, ettei sääntelyä, jonka johdosta paikan omistajalle tai haltijalle yleisesti olisi ilmoitettava paikkatiedustelun käytöstä, ole pidettävä edes tarkoituksenmukaisena. Paikan omistaja ja haltija lienee monissa paikkatiedustelun käytännön soveltamistilanteissa katsottava sellaiseksi sivulliseksi, jolla ei ole erityistä oikeusturvaansa liittyvää tiedonsaanti-intressiä tiedustelumenetelmän käytöstä. Esimerkiksi Helsingin yliopistolla ei liene erityistä oikeusturvaansa liittyvää intressiä saada ilmoitusta siitä, että yleisessä käytössä olevassa yliopiston ruokalassa on toimitettu ruokalan asiakkaan päällystakkiin kohdistunut paikkatiedustelu. Jos katsotaan aiheelliseksi säätää Suojelupoliisin velvollisuudesta ilmoittaa paikkatiedustelusta paikan omistajalle tai haltijalle, tulisi velvollisuus rajata sellaisten paikkojen, joihin ei ole yleistä pääsyä tai joihin yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohtana, omistajiin ja haltijoihin.

Pykälän 5 momentin mukaan jos asiassa aloitetaan esitutkinta, olisi paikkatiedustelusta ilmoitettava noudattaen, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään. Suojelupoliisi toteaa, että jää epäselväksi, mitä tällä tarkoitetaan. Pakkokeinolain 60 §:ssä säädetään salaisten salaisten pakkokeinojen ilmoittamisesta pakkokeinokohtaisesti. Kun pakkokeinolaki (eikä siten myöskään pakkokeinolain 10 luvun 60 §) ei tunne salaista pakkokeinoja nimeltä paikkatiedustelu, on mahdoton tietää, miten ja miltä osin kyseistä 10 luvun 60 §:ää tulisi soveltaa paikkatiedustelusta ilmoittamiseen. Edellä mainitun ratkaisun sijasta poliisilain 5 a luvun 46 §:ssä tulisi paikkatiedustelusta ilmoittamisen osalta viitata pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2-7 momenttiin, mistä seuraisi, että paikkatiedustelusta ilmoitettaisiin esitukinnassa samojen perusteiden mukaan kuin peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä.

Poliisilain 5 a luvun 49 §. Pykälässä säädettäisiin tietojen saannista yksityiseltä yhteisöltä. Suojelupoliisi pitää pykäläehdotusta yleisesti ottaen hyvänä, mutta kiinnittää huomiota siihen, että päätöksentekotasoa ehdotetaan säädettäväksi

poliisilain 4 luvussa säännelystä poliisin tiedonsaantioikeudesta poikkeavasti. Pykälän perusteluiden (s. 222) mukaan pykälä vastaisi tarkoitukseltaan poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin sääntelyä. Kyseisen momentin mukaan tiedonsaantioikeuden käytöstä päättää päällystöön kuuluva poliisimies, kun taas ehdotettavan pykälän mukaan tiedonsaantioikeuden käytöstä päättäisi tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön perehtynyt suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Nykyratkaisusta poikkeavalle päätöksentasolle ei esitetä perusteluita. Suojelupoliisi ei näe tarvetta sille, että päätöksentekotaso nostetaan niin korkealle kuin on ehdotettu, etenkin, kun tiedonsaantioikeuden käytössä ei olisi kyse tiedustelumenetelmän käytöstä.

Poliisilain 5 a luvun 54 §. Pykälässä säädettäisiin Suojelupoliisin kansainvälisestä yhteistyöstä siviilitiedustelussa. Pykälän 2 momentin mukaan Suojelupoliisin poliisimies voisi osallistuessaan yhteiseen operaatioon toisessa valtiossa sen suostumuksella käyttää tässä luvussa tarkoitettuja tai niitä vastaavia tiedustelumenetelmiä. Momentin perusteluiden (s. 225) mukaan jos suojelupoliisin poliisimies osallistuisi toisen valtion alueella toteutettavaan yhteiseen operaatioon, tiedustelumenetelmiä voitaisiin käyttää vain siinä laajuudessa ja sillä tavalla kuin operaation *kohdevaltio* [kursivointi Suojelupoliisin] sallii. Perusteluiden mukaan sama vaatimus koskisi myös tilannetta, jossa yhteinen operaatio toisen tai useamman muun valtion kanssa toteutettaisiin sellaisen valtion alueella, joka ei ole mukana itse operaatiossa.

Suojelupoliisi katsoo, että säännöstekstiä ja sen perusteluita on syytä tarkentaa, sillä niistä välittyy mielikuva, että kohdevaltion suostumus vaadittaisiin aina, kun sen alueella toimitaan yhteisessä operaatiossa. Osaksi tämä epäselvyys johtuu siitä, että perusteluissa käytetyn sanan "kohdevaltio" voidaan mieltää tarkoittavan sitä valtiota, jonka uhkaavaa toimintaa on tarve tiedustella. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan pykälän 2 momentti olisi väärinkäsitysten välttämiseksi tarkoituksenmukaista muotoilla esimerkiksi seuraavasti: *Jos yhteinen operaatio toteutetaan yhteistyössä sen valtion kanssa, jonka alueella tiedustelumenetelmiä on määrä käyttää, on Suojelupoliisin poliisimiehen noudatettava niitä rajoituksia ja ehtoja tiedustelumenetelmien käytölle, jotka kyseinen valtio asettaa.* Säännös koskisi siis yhteistyötä aluevaltion kanssa. Ilmaisun "yhteistyössä" voitaisiin katsoa kattavan myös sellaisen aluevaltion suostumukseen perustuvan yhteisen operaation, johon aluevaltio ei itse osallistu.

Laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa

Suojelupoliisi toteaa, että lain perusteluissa käytetään paikoin ilmaisua "kansallista turvallisuutta vakavasti vaarantava toiminta". Oikeusministeriön mietinnössä OMML 41/2016 selostetaan kyseisen ilmaisun ja ilmaisun "kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta" merkityssisällön eroja. Siviilitiedustelulakimietinnössä olisi aiheellista kauttaaltaan käyttää jälkimmäistä ilmaisua.

Tietoliikennetiedustelulain 6 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tietoliikennetiedustelun käytön yleisistä edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan tietoliikennetiedustelun käytön yleisenä edellytyksenä olisi, että tietoliikennetiedustelulla voidaan olettaa saatavan tietoja 3 §:ssä tarkoitettusta toiminnasta. Mietinnön säätämisyjärjestystä koskevassa arvioinnissa (s. 275) toisaalta mainitaan, että 6 §:n 1 momentissa asetettaisiin tämän ns. tuloksellisuusodotuksen osalta erityinen perusteltavuusvaatimus, mikä merkitsisi, että se olisi asetetta tiukempi kuin poliisilain 5 a luvun 2 §:ssä asetettu tuloksellisuusodotus. Suoje-

lupoliisi toteaa, että kyseessä olevassa momentissa ei tosiasiaassa aseteta sää-
tämisyjärjestyksen arviointiosuudessa mainittua erityisvaatimusta.

Tietoliikennetiedustelulain 7 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tietoliikennetiedustelua koskevasta tuomioistuimen luvasta. Pykälän 1 momentin mukaan tietoliikennetiedustelusta päättäisi tuomioistuin Suojelupoliisin päällikön kirjallisesta vaatimuksesta. Momentin perusteluissa (s. 238) asiasta todetaan, että tietoliikennetiedustelua koskevalta vaatimukselta edellytettäisiin poliisilain 5 luvussa säädellyistä salaisista tiedonhankintakeinoista poiketen nimenomaisesti kirjallista muotoa. Suojelupoliisi toteaa, että poliisilain 5 luvun mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä koskevien vaatimusten kirjallisesta muodosta säädetään pakkokeinolain 3 luvun 3 §:ssä, johon viitataan poliisilain 5 luvun 45 §:ssä.

Suojelupoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Antti Peltari

Päälakimies

Jan Sjöblom